



NASTAVNE METODE

Dr.sc. Elvi Piršl

Didaktika

Sveučilište Jurja Dobriše u Puli

1. ŠTO SU NASTAVNE METODE?

- Nastavne metode su putovi ili načini **zajedničkog rada** nastavnika i učenika u nastavnom procesu pomoću kojih učenici stječu nova znanja razvijaju psihofizičke sposobnosti.

2. KLASIFIKACIJA NASTAVNIH METODA

- Prema **komunikacijsko-informacijskom** kriteriju, nastavne se metode mogu podijeliti na tri skupine:
 - **praktične metode** od kojih je najpoznatija metoda praktičnih radova;
 - **vizualne metode** kao što su metoda demonstracije i metoda crtanja i ilustrativnih radova;
 - **verbalne metode** u koje ubrajamo metodu usmenog izlaganja, metodu razgovora, metodu čitanja i rada na tekstu i metodu pisanja.
-

- Osim određenog sustava, valja istaknuti i **pravilan izbor i umrežavanje** nastavnih metoda.
- Vrlo je važno učenike naučiti kako promatrati, uopćavati, zaključivati i misliti jer **učenik ne usvaja samo znanje već i metode spoznavanja.**
- Na izbor nastavnih metoda, uz ostalo utječu:
 - zadaci nastavnog predmeta, nastavni sadržaji pojedinog predmeta, učenikovo okruženje, dob i predznanje učenika.

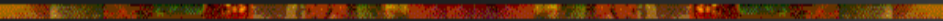
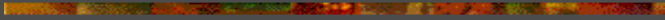
2.1. VERBALNE METODE

- Verbalne metode naglašavaju **govornu** komponentu. Riječi kao znakovi, simboli govora imaju karakter informacije trećeg reda, jer su posrednici između stvarnih predmeta, učitelja i učenika.
 - U skupinu nastavnih verbalnih metoda ubrajamo: **metodu usmenog izlaganja, metodu razgovora, metodu čitanja i rada na tekstu i metodu pisanja.**
-

2.1.1. Metoda usmenog izlaganja - monološka metoda

- To je jedna od najčešće primjenjivanih nastavnih metoda. Prema istraživanjima, 2/3 svih govornih aktivnosti u nastavi pripada nastavnikovom govoru.
- Iskustva su pokazala da su znanja stečena pretežno metodom nastavnikova usmenog izlaganja nepotpuna, verbalna i formalna. Isključiva primjena te metode ne razvija aktivnost učenika, pa time ni njihove radne navike ni sposobnosti.

- **Pravilna primjena usmenog izlaganja oživljava nastavni proces** i unosi u njega govornu dinamičnost i metodičku sustavnost.
- Posebno značenje ima nastavnikovo neposredno izlaganje **pri uvođenju učenika u nove oblike rada** (objašnjavanje težih pojedinosti pri obrađivanju nepoznatih riječi).
- **Nepoznate i strane riječi** valja ispisati na ploči i objasniti. Riječi kojima se nastavnik koristi u izlaganju učenici trebaju razumjeti, jer bez poznavanja rječnika ne mogu uspješno shvatiti izlaganje.

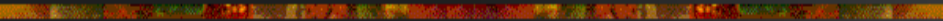
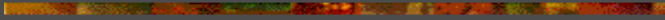
- 
- Pravilan, primjieran, živ i zanimljiv nastavnikov govor **razvija učenikovu pažnju**.
 - Slušajući njegov govor učenici imaju priliku **usavršiti** svoj govor, **bogatiti** ga i **aktivirati** rječnik u području povijesti, hrvatskog jezika, itd.
 - Nastavnikovo izlaganje ne samo da osigurava **sustavnost i sređenost nastavnog sadržaja** već pozitivno utječe i na kulturu govora.
- 

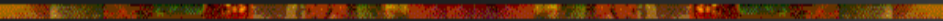
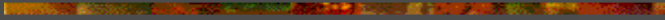
■ Priprema nastavnika za primjenu obuhvaća:

- vremensko trajanje izlaganja,
- plan izlaganja,
- obradu nepoznatih riječi,
- uporabu nastavnih sredstava.



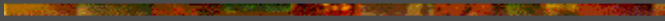
- Za učenike početnih razreda osnovne škole odgovaraju kraća izlaganja d 5 do 10 minuta.
- Nastavnik unaprijed utvrđuje plan izlaganja. Obradi nepoznatih i stranih riječi treba pridati punu pozornost.
- Dobro pripremljeno usmeno izlaganje dobiva na svježini ako mu se osigura odgovarajuća vizualna potpora (zapisivanje na ploči, korištenje nastavnih listića, uporaba slikovnih materijala, CD).
- Nastavnikovo dobro osmišljeno usmeno izlaganje treba predvidjeti i uopćavanje koje će obuhvatiti njegove temeljne dijelove.

- 
- **Nastavnikovo neposredno izlaganje** treba biti:
 - sustavno,
 - logički jasno,
 - zanimljivo
 - na korektnom hrvatskom jeziku.
 - Svaki dobar nastavnik može vježbom razviti sposobnost svog usmenog izričaja.
- 

- 
- Čim nastavnik opazi da je učenicima nešto poznato, prekinut će izlaganje i nastaviti razgovorom i sustavno poticati učenike na odgovorajuće aktivnosti.
 - Osim nastavnikova neposrednog izlaganja, u nastavi mogu neposredno izlagati i **učenici i drugi stručnjaci**.
- 

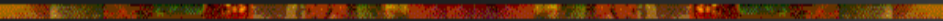
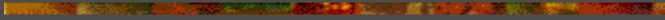


■ **Usmeno izlaganje** u nastavi može biti u obliku:

- ✦ pripovijedanja,
 - ✦ opisivanja,
 - ✦ obrazlaganja,
 - ✦ objašnjavanja i
 - ✦ izvještavanja.
- 

✦ **Pripovijedanje ili pričanje** izlaganje je o stvarnim događajima koji se izlažu tako da u učenika **pobude osjećaje**, kako bi se utjecalo na njihovo doživljavanje

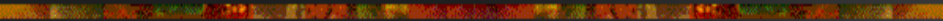
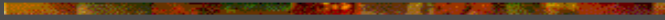


- 
- Ono je posebice učinkovito pri obradi povijesnih i drugih sadržaja o kojima učenici nemaju iskustva. Nastavnikovo slikovito, jasno, zanimljivo, uvjerljivo pripovijedanje u učeniku može izazvati određene osjećaje. Sam nastavnik treba da se uživi u određen događaj o kojem pripovijeda.
- 

- ✦ **Opisivanje** u nastavi ima veliku ulogu i primjenu. Opisivanje se odnosi na **slikanje riječima** te je obično utemeljeno na izravnom promatranju.
- ✦ U nastavi prevladava **znanstveno opisivanje**. Ono se primjenjuje kada je potrebno s više **detalja, potpunije, objektivnije** predstaviti pojedine prirodne, objekte, pojave, procese, događaje, ličnosti i dr.
- ✦ Kako bi opisivanje bilo znanstveno, potrebno je da nastavnik temeljito pozna objekt opisivanja.

- ✦ **Obrazlaganje** je poseban oblik metode usmenog izlaganja koji karakterizira **iznošenje dokaza za neku tvrdnju**. Obrazlaganjem treba izložiti sve što je u svezi s konstatacijom **nevidljivo, nepristupačno, nepoznato i nejasno**.
- ✦ Obrazlažući neku pojavu, učenik ulazi u njezinu bit. Nastavnik najčešće obrazlaže tijekom obrade novoga gradiva, na drugim etapama nastavnog tijeka traži to od učenika.

- ✦ **Objašnjavanje** je misaono-verbalna aktivnost kojom se **tumače pojedine pojave i procesi** u okruženju. Objašnjavaju se *apstrakcije, generalizacije, primjericice - klima, antika* i sl. Učenicima ne treba objašnjavati ono što im je poznato.
- ✦ Nastavnik može uspješno objašnjavati učenicima samo onda kada dobro poznaje sadržaje.
- ✦ Nepoznate sadržaje može objašnjavati samo uz pomoć poznatih sadržaja.
- ✦ Poslije objašnjavanja valja uvijek provjeriti jesu li učenici shvatili objašnjeno.

- 
- ✦ **Izvještavanje** treba posebno njegovati u izlaganju nastavnika i učenika, posebno prilikom: promatranja, izvođenja praktičnih radova i pokusa, nakon izvanučioničke nastave.
 - ✦ Uz neposredno izlaganje nastavnika u nastavi se koristi i **posredno izlaganje**. Njihova je metodička specifičnost to što se izlaganje prenosi *suremenim sredstvima masovnih komunikacija* (film, TV, CD, Internet).
 - ✦ Za svaku spomenutu varijantu posrednog izlaganja potrebna je odgovarajuća metodička priprema.
- 

2.1.2. Metoda razgovora

- Razlikujemo više **vrsta, oblika razgovora**: katehetički, razvojni, slobodni, diskusija, oluja ideja i dr.
- **Katehetički razgovor** sastoji se od kraćih pitanja i određenih odgovora te se najčešće koristi prilikom ponavljanja i provjeravanja određenih činjenica, kao npr.:
 - *Koje su nezavisne rečenice? Kada slavimo Dan ljudskih prava? Kada je započeo II. svjetski rat?*

- **Razvojni – heuristički (grč. heurisko – nalazim) razgovor** - nastavnik postavlja poticajna ili polazna pitanja, prikupljajući uspješne odgovore. Na taj način, izbjegavaju se veća lutanja i osigurava više-manje očekivani odgovor.
- Nastavnik nastoji podignuti razinu učeničkog znanja. Razvojni se razgovor najdjelotvornije koristi pri obradi novog nastavnog gradiva, kao i u primjeni znanja u novonastalim situacijama.

- **Slobodni razgovor** sličan je razgovoru u svakidašnjem životu, odvija se u slobodnom dijalogu. Slobodni razgovor zahtjeva strpljenje, čekanje odgovora i uzajamnost slušanja, obrazlaganja svog stajališta.
- Učenike valja ohrabriti u iznošenju njihova stajališta, pa i onda kada daju netočne odgovore. Često su netočni odgovori poticaj za raspravu i objašnjenje među učenicima

- **Diskusija (polemika, debata, rasprava)** oblik je razgovora u kojemu se suprotstavljaju mišljenja o određenoj temi. Nju valja unaprijed najaviti, kako bi se učenici mogli pripremiti za raspravu, na primjer: pušenje, slobodno vrijeme, bavljenje sportom, i sl. Temeljna je značajka diskusije da ne daje pobjednika ni pobjeđenoga. Njezina je zadaća **zauzimanje osobnog stajališta** o temi diskusije.

- **Oluja ideja** izvorno se smatra metodom rješavanja problema.
- **Oluja ideja** - *neusiljeni postupak koji omogućava svim sudionicima da iznesu primjedbe, dosjetke, domišljanje (sve što im «padne na pamet»).*
- Dobro provedena, ova vrsta razgovora podjednako uključuje sve sudionike, zbog čega je prihvaćena u suvremenoj nastavi, jer njeguje stvaralački pristup problemima i pomaže učenje putem otkrića.

2.1.3. Sedam umijeća za djelotvorno postavljanje pitanja

- Posebnu pozornost treba **posvetiti oblikovanju ključnih, temeljnih pitanja koja će postaviti učenicima**. Dobro je da nastavnik razmisli o **otvorenim i zatvorenim pitanjima**. Dok **otvorena** pitanja mogu imati i nekoliko točnih odgovora, dotle **zatvorena** imaju samo jedan ispravan odgovor.

- prilagoditi izbor riječi i sadržaja pitanja učenicima
- pitanjima obuhvatiti što više učenika
- po potrebi postavljati potpitanja
- iskoristiti učeničke odgovore (čak i netočne)
- izabrati dobar trenutak za postavljanje pitanja i odrediti primjerenu stanku između pitanja
- progresivno povećati spoznajne zahtjeve kroz nizanje pitanja višeg reda,
- djelotvorno se služiti pitanjima u pismenom obliku.

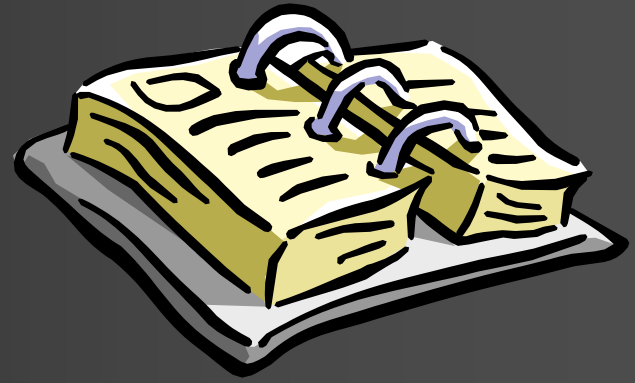
Valja izbjegavati:

- pitanja na koja učenici ne mogu dati odgovore (zbog ne znanja ili nedostatka iskustva)
- alternativna pitanja (Imaju li ptica krila?)
- sugestivna pitanja (Podržava li kisik gorenje?)
- kaverzna pitanja, koja sugeriraju pogrešan odgovor
- neodređena i višeznačna pitanja (Kakvo je godišnje doba zima?)
- predugačka, složena, višestruka pitanja (Što je renesansa, njezine bitne karakteristike, kada se javlja?)

- Pitanja u nastavi trebaju biti **jezično ispravna**, pravilno oblikovana.
- Ako se razgovor vodi u svezi s **vremensko-prostornim odnosima**, pitanja valja započeti upitnim česticama: **kada, gdje, kuda, odakle, dokle**.
- Ako se radi o **uzročno-posljedičnom odnosu**, pitanje treba započeti riječima: **zašto, zbog čega, kako**.
- **Metodički je ispravno** pitanje postaviti cijelom razredu, zatim sačekati, načiniti kratku pauzu (kako bi svi učenici o njemu razmislili) a **potom prozvati učenika**. Pogreške u odgovoru treba ispraviti sam učenik uz nastavnikovu pomoć.

2.1.4. Metoda čitanja i rada na tekstu

- Primjenom ove metode učenici se upoznaju s tekstom kao važnim izvorom znanja. Radom na tekstu učenici svladavaju *tehniku čitanja, pravilno korištenje teksta udžbenika, radne bilježnice, čitanke, časopisa, osposobljavaju se za samostalan rad na tekstualnim izvorima znanja.*
- Temelj za primjenu ove metode je **proces čitanja.**
- *Što podrazumijeva vještina čitanja?* **Razumijevanje pročitanoog i misaona prerada informacija koje su dobivene posredstvom pisanih izvora.**



- Učenci se u procesu nastave i učenja trebaju osposobiti za:
 - čitanje i analizu pročitanog teksta,
 - izdvajanje bitnih pitanja, ključnih ideja,
 - pronalaženje sličnosti i razlika, utvrđivanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa, uspoređivanja,
 - povezivanja informacija iz teksta s informacijama iz drugih izvora znanja,
 - postavljanja pitanja i problema te njihovo rješavanje i otvaranje novih pitanja i problema.

2.1.5. Metoda pisanja



- U nekih autora se **metoda pisanja** povezuje s metodom crtanja, pa se govori o metodi *pismenih i ilustrativnih radova*. O metodi crtanja se govori u sklopu vizualnih metoda, što je prirodnije s obzirom na način percipiranja gradiva.
- **Prednost:**
 - razvija i učvršćuje učenikovu naviku pismenog izražavanja,
 - znanje čini točnijim i čvršćim,
 - potiče oblike samostalnog rada učenika i
 - obogaćuje učenikov rječnik.



- Nastavnici uglavnom i najviše pišu na **školskoj ploči**.
- Dobro pripremljena i pregledna školska ploča nije samo uspješno nastavno pomagalo nego je i pokazatelj standarda kvalitete rada i obrade nastavne jedinice koju očekujemo od učenika.
- **Plan ploče** obično sadrži: naziv nastavne jedinice, pregled sadržaja, zaključak, zadatke za ponavljanje, provjeravanje, domaću zadaću ...

- Nastavnik na školskoj ploči mora pisati:
 - lijepo, pregledno, čitko, gramatički i pravopisno ispravno, dovoljno velikim slovima.
- U novije vrijeme školsku ploču nastavnik često zamjenjuje **prozirnicom** koja omogućava da se tekst unaprijed pripremi za projiciranje grafoskopom odnosno **power point prezentacijama**.